Zenginleşme rekoru kıran ülke:

AZERBAYCAN

Dünyanın en hızlı büyüme gerçekleştiren ülkelerinden biri olan Azerbaycan, 2005-2009 yılları arasında GSYİH'da yüzde 21'lik bir artışla ekonomide rekor büyümeye imza attı. 2010 yılında Azerbaycan yüzde 5,0 oranında büyürken, 2011 yılındaki büyüme oranı ise yaklaşık yüzde 11,9 olarak gerçekleşti.

Son yıllarda küresel krizin finansal piyasalarda yarattığı olumsuz etkiyle Azerbaycan ekonomisinin büyümede yavaşladığı görülse de, petrol ve doğal gaz alanlarında artan üretim hacminin ihracatı olumlu yönde etkilediği görülüyor.

Azerbaycan ekonomisine genel olarak bakıldığında en çok dikkat çeken özellik, ülkenin 2005 yılına kadar cari açık verirken, ilerleyen yıllarda petrol ve doğal gaz ihracatından elde edilen gelirler sayesinde cari fazla vermesi. 2008 yılında ihracat bir önceki yıla göre yüzde 43,8 oranında artarak 30,6 milyar dolar seviyesine geldi. İthalattaki artış ihracat kadar yüksek hacimli olmaması nedeniyle Azerbaycan 16.5 milyar dolarlık bir cari fazla verdiği gö-

Hazırlayan: **Gülder DEMİR** | *Editör*
gulder.demir@dunya.com

Hızlı bir gelişmeyle adeta yeniden inşa edilen Azerbaycan, petrol ve doğal gaz kaynaklarıyla son beş yılda milli gelirini 20,9 milyar dolardan, 51,8 milyar dolara yükseltirken ayrıca bu dönemde ihracatını 13 milyar dolardan 26.5 milyar dolara çıkarmayı başardı.

rüldü. 2009 yılında 2,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olan cari fazlanın 2010 yılında tekrar artması ve 4,2 milyar dolar seviyesine yükselmesi öngörülürken, 2011 yılında 31,8 milyar dolarlık ihracat ve 12,4 milyar dolarlık ithalat gerçekleşmesiyle 20,50 milyar dolar cari fazla vermiş bulunuyor.

EKONOMİNİN İTİCİ GÜCÜ PETROL VE DOĞAL GAZ

Azerbaycan dünyada ilk petrol üretiminin başladığı ülkelerin başında yer alıyor. Büyük ölçüde henüz el değmemiş petrolle doğal gaz rezervleri Rusya ve Çin'in yanı sıra ABD, İngiltere, Fransa gibi Batılı birçok ülkenin dikkatini çekiyor. Batı ülkelerinde-

Temel Ekonomik Göstergeler

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GSYİH (milyon $)	20,982	33,049	48,851	43,019	51,797	63,782
Reel büyüme oranı	34.5	25.0	10,8	9,3	5	11,9
Toplam ihracat (milyon $)	13,015	21,269	30,59	21,10	26,476	33,8
Toplam ithalat (milyon $)	5,263	6,045	7,575	6,514	6,746	12,4
Enflasyon oranı (TÜFE %)	8,3	16,7	20,8	1,5	5,7	5,6
İşsizlik (%)	1.0	0.9	0.9	1.0	1.0	1.0

Kaynak: *Azerbaycan İstatistik Komitesi (AZSTAT)*

ki dev enerji firmaları Azerbaycan'a yatırım yapıyor ve ihracatın da yüzde 90'ı bu sektörlerden gerçekleşiyor. Petrol gelirleri doğrudan ya da Azerbaycan Devlet Petrol Fonu aracılığıyla devlete aktarılıyor. Burada biriken fonlar, kamu çalışanlarının maaşlarının ödenmesi, savunma harcamaları, sosyal güvenlik ödemeleri, özel sektörle yapılan sözleşmeler ve kamu yatırım projeleri için kullanılıyor. Tek bir sektöre aşırı derecede bağımlı olmak Azerbaycan ekonomisini kırılgan hale getirdiği için Azerbaycan hükümeti, enerji dışındaki sektörlerin geliştirilmesine öncelik veriyor.

2006 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın devreye girmesi ve bu hattı

2011 Azerbaycan **Dış Ticaret Verileri**
(Ocak-Eylül)

ÜLKE	İHRACAT	İTHALAT	DIŞ TİCARET DENGESİ
İtalya	7063	169	6894
Fransa	2995	468	2527
ABD	2778	369	2409
İngiltere	2605	288	2317
Rusya Federasyonu	960	1228	-268
Türkiye	1250	857	393
Ukrayna	899	368	531
Japonya	1081	159	922
Almanya	158	789	-631
Endonezya	804	11	793
Diğer	6239	2522	3717
BDT Ülkeleri	2577	1848	729
BDT Üyesi Olmayan Ülkeler	24255	5380	18875
Toplam	26832	7228	19604

Kaynak: *Azerbaycan Merkez Bankası*

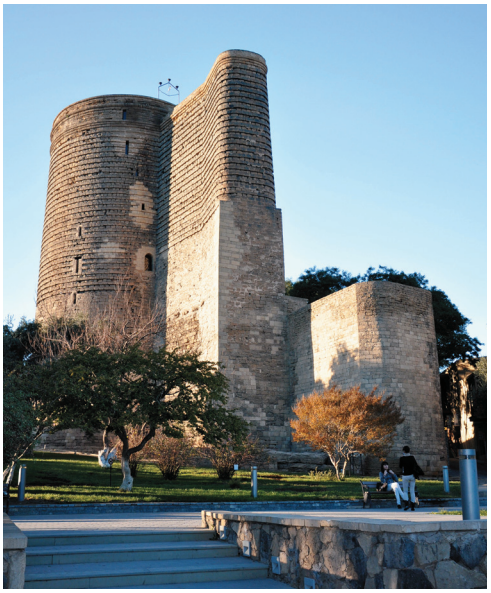

doldurmak için yeni yataklarda üretime başlanmasıyla Azerbaycan'da petrol üretimi ciddi bir artış gösterdi. 2008 yılında 44,4 milyon ton, 2009 yılında üretimini yüzde 13,5 artırarak 50,4 milyon ton petrol üretimi yapıldığı belirtiliyor.

Şu anda Azeri petrolü üç boru hattı üzerinden ihraç ediliyor. Bu hatlardan biri Bakü'yü Gürcistan'ın kıyısındaki Supsa Limanı'na bağlayan hat, diğeri ise yine Bakü'yü Rusya'nın Novorossisk Limanı'na bağlayan hat. Azeri-Çıralı-Güneşli yataklarından çıkartılan petrolle doldurulan, 1,776 kilometre uzunluğunda ve yıllık 50 milyon ton ham petrol taşıma kapasitesine sahip Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'ndan ise Haziran 2006 tarihinden itibaren Azeri light petrolü ihraç edilmeye başlanmış bulunuyor. Bunların yanı sıra Batum'a demir yolu üzerinden petrol sevkiyatı da yapılıyor. Azerbaycan'da toplam kapasiteleri yılda 22 milyon ton olan iki adet petrol rafinerisi bulunuyor. Üretilen doğal gazın bir kısmı 2007 yılından beri Gürcistan ve Türkiye'ye ihraç ediliyor.

Azerbaycan, ürettiği petrolün yüzde 70'ini ihraç ediyor. Azerbaycan'da petrol ve doğalgaz üretimi, devlet petrol şirketi olan SOCAR tarafından geçekleştiriliyor. SOCAR, iki petrol rafinerisini işletiyor, boru hatlarının ve petrolle doğal gazın ithalat ve ihracatının sorumluluğunu üstleniyor. SOCAR'ı özelleştirmeyen Azerbaycan hükümeti, enerji sektörüne doğrudan yabancı yatırım girişini üretim paylaşım anlaşmalarıyla sağlıyor. Ekonomistler bunu son derece mantıklı bir politika olarak nitelendiriyor.

SOCAR'ın açıklamasına göre Azerbaycan'da halen 61 petrol ve doğal gaz yatağı aktif durumda ve bunlara ilave olarak 40 yatakda keşfedilmeyi ve işlenmeyi bekliyor.

Ayrıca 2005 yılından beri yabancı yatırımcıların oluşturduğu Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyumu (AIOC), SOCAR'ın önünde en fazla petrol üreten kuruluş konumunda. 2009 yılında Azerbaycan'ın toplam 50,4 milyon tonluk petrol üretiminin 41,9 milyon tonu Azeri-Çıralı-Güneşli yataklarını işletmekte olan AIOC tarafından gerçekleştiriliyor. Hazar Denizi'ndeki projelerde birçok ülkeden enerji şirketi yer alıyor. Azerbaycan hükümeti de çıkartılan petrol ve doğal gazın Batı piyasalarına taşınması için yeni boru hattı projelerini etkin bir şekilde destekliyor. Azerbaycan'daki en büyük yatırımcılardan biri de BP enerji şirketiyle İngiltere.

İKİ TEMEL SEKTÖRDEN BİRİ TARIM

Tarım sektörü Azerbaycan'ın en fazla istihdam sağlayan sektörü. Toplam iş gücünün yaklaşık yüzde 39'u bu sektörde çalışıyor. Ancak tarım sektörünün yapısal ve yatırımsal yetersizlikler nedeniyle büyük ölçüde sübvansiyonlara bağımlı olduğu görülüyor. Tarım sektöründeki yetersizlikler nedeniyle Azerbaycan, gıda alanında ithalata bağımlı ve ülkenin toplam ithalatının yüzde 15'ini gıda ve içecekler oluşturuyor. Zirai üretimde 2000 yılında yüzde 12,1 olan artış, 2001 yılında yüzde 11,1'e, 2002 yılında yüzde 6,4'e indi ve sonraki yıllarda bu eğilim devam etti. 2006 yılında bu rakam yüzde 0,9 gibi çok düşük bir seviyeye kadar geriledi, 2007 yılında yüzde 4, 2008 yılında yüzde 6,1, 2009 yılında yüzde 3,5 olarak gerçekleşti.

Sektörde ağırlıkla konserve meyve, sebze ve süt ürünleri üretimi önemli yere sahip. Azerbaycan'da ihracata yönelik tarım ürünleri ve gıda işleme alanlarında da önemli fırsatlar bulunuyor. Azerbaycan'ın nar ve üzüm suları ile zeytin ve ceviz gibi ürünleri, uluslararası anlamda rekabet gücüne sahip.

İnşaat sektörü Azerbaycan'da en canlı sektörlerin başında geliyor. Özel sektör tarafından finanse edilen konut, iş merkezi gibi inşaat projelerinin ağırlık kazandığı Azerbaycan'da sektörün önümüzdeki dönem de büyüme trendini sürdüreceği öngörülüyor.

Azerbaycan'da otomotiv alanındaki ihtiyacının yüzde 70'i Rusya'dan, yüzde 10'u Japonya'dan, yüzde 7'si ise Güney Kore'den yapılan ithalatla karşılanıyor.

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın yayımladığı verilere göre, Türk müteahhitlik firmaları Azerbaycan'da 5,6 milyar dolar değerinde 285 adet projeyi sürdürüyor. 2010 yılında 738 milyon dolar değerinde 38 proje, 2011 yılında 952 milyon dolar değerinde 44 proje ve 2012 yılı başından bu yana şimdilik 83 milyon dolar değerinde bir proje üstlenilmiş durumda.

Azerbaycan'da tekstil ve hazır giyimin sanayi üretimi içerisindeki payı son 10 yıl içerisinde yüzde 9,5'ten yüzde 1'in altına inmiş bulunuyor.

Zengin bir kültürel mirasa ve doğal güzelliklere sahip olan Azerbaycan'a gelen turist sayısı her geçen yıl artış gösterirken, turistik otellerin yapımı da önem kazanıyor.

Türkiye-Azerbaycan Arasındaki **Ticaret** (Bin $)				
YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2000	230.375	95.615	325.990	134.760
2001	225.214	78.075	303.289	147.139
2002	231.431	64.625	296.056	166.806
2003	315.488	122.607	438.038	192.288
2004	403.942	135.537	539.479	268.405
2005	528.076	272.256	800.332	255.820
2006	695.287	340.481	1.035.768	354.806
2007	1.047.668	329.647	1.377.315	718.021
2008	1.666.469	928.421	2.419.249	738.048
2009	1.400.446	752.780	2.153.226	647.666
2010	1.550.479	865.131	2.415.610	685.348
2011	2.064.944	262.077	2.327.021	1.802.867

Kaynak: *Azerbaycan İstatistik Komitesi (AZSTAT)*

İÇ TİCARETİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Azerbaycan'da perakende ticaret alanında halen geleneksel pazar ve çarşıların ağırlığı sürmekteyse de son dönemlerde tüketim mallarına talebin ve dolayısıyla halkın özel tüketim harcamalarının artmasıyla sektör bir dönüşüm içerisinde.

Ülkede gelirin yükselmesi perakende ticaret sektörünü olumlu yönde etkiliyor. 2009 yılında kişi başına düşen aylık ortalama gelir yüzde 6,7 oranında artarken hane halkları gelirlerinin yüzde 67,2'sini tüketime (yüzde 10,6 vergiye ve yüzde 22,2 yatırıma) harcandığı görülüyor.

Bakü'de yoğunlaşan Batı tarzı süpermarket zincirlerinden pazar payı en yüksek olanı, Türk sermayeli olan Ramstore. Diğer önemli süpermarket zincirleri ise Suudi Arabistan'dan Citimart, Alman-Azeri ortak girişimi olan Continental ve yerel bir marka olan Progress. Bu süpermarketlerde satılan ithal gıda ürünlerinin yüzde 46'sı Türkiye'den, yüzde 25'i Rusya'dan, yüzde 20'si İran'dan, yüzde 6'sı Avrupa Birliği'nden ve yüzde 2'si ABD'den ithal ediliyor.

TÜRKİYE-AZERBAYCAN TİCARİ İLİŞKİLERİ

Tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan köklü ilişkilere sahip olan Türkiye ve Azerbaycan, özellikle enerji alanında gerçekleştirilen dev projelerle birbirine daha da yakınlaşıyor. Türk iş insanlarının aynı dili konuşarak ticaret yapabildiği tek ülke olan Azerbaycan'da değişik sektörlere yapılan doğrudan Türk yabancı sermaye yatırımları 6.5 milyar dolar, müteahhitlik projelerinin toplam tutarı ise 3.9 milyar dolar seviyelerinde seyrediyor. Azerbaycan'daki yabancı yatırımcılar açısından Türkiye üçüncü sırada yer alırken, enerji dışındaki yatırımlarda ise Türkiye'nin birinci sırada yer aldığı görülüyor. Bu da Türk iş insanlarının her alanda yatırım yaptıklarını, yabancı iş insanlarının ise sadece enerji sektörüne yatırım yaptıkları anlamına geliyor. Azerbaycan resmi kayıtlarına göre ülkede 2 bin 418 Türk şirketi bulunuyor. Türk yatırımcıları en çok telekomünikasyon, gıda, bankacılık, sigorta, perakende ticaret, inşaat, tekstil, otomotiv, taşımacılık, petrokimya, demir-çelik, eğitim, medya, pazarlama ve fırıncılık gibi alanlarda faaliyet gösteriyor.

Türkiye ile Azerbaycan, aralarındaki 3 milyar dolarlık ticaret hacmini, 10 milyar dolara yükseltmeyi hedefliyor.

AZERBAYCAN'DA YATIRIM FIRSATLARI

Ekonomide enerji dışındaki alanlarda projelere de ağırlık vermeye başlayan Azerbaycan, ihraç sektörlerinde ve ürün bazında çeşitlendirme yolunu seçmiş bulunuyor. Bu bağlamda öne çıkan sektör-

lerin başında bilişim, yüksek teknolojiler, tarım, teknik tarım, sağlık ve turizm gibi sektörler geliyor. Bu sektörlere Azerbaycan devleti ciddi destekler sağlıyor, özellikle teknik tarıma büyük destek veriyor.

Yabancı yatırımcıların şirket kurmalarını kolaylaştırmak amacıyla "tek pencere sistemi" uygulanıyor. Bu sistemle bürokratik işlemler kaldırılarak, tek bakanlık müracaatıyla üç günde şirket kuruluşu tamamlanabiliyor.

Azerbaycan'da ön plana çıkan ve yatırımcılar için önemli potansiyel içeren sektörler şöyle sıralanabilir:

● **İnşaat malzemeleri:** Çimento, demir, kereste, elektrik malzemeleri, havalandırma sistemleri, demir-çelik boru ve dirsekler, vanalar, prefabrik yapılar, izolasyon malzemeleri.

● **Kimya:** Plastik ve plastik ürünleri, gübre, inşaat kimyasalları, boya ve koruyucular, kâğıt, karton ve sanayi tipi temizlik malzemeleri.

● **Sağlık:** İlaç, eczacılık ürünleri, tıbbi cihazlar, dişçilik ürünleri, sarf malzemeleri.

● **Tarım:** Tohum, tarım makineleri, ilaçlar ve kimyasallar, fide ve fidanlar, laboratuvar aletleri, sulama sistemleri.

● **Tekstil:** Pamuk ipliği, deri ve deri mamulleri, konfeksiyon, spor giyim, ayakkabı, iş güvenliği malzemeleri.

● **Bilişim:** Dijital telefon sistemleri, postanelerin modernizasyonu, yazılım ve donanım üretimi, güvenlik sistemleri.

● **Gıda sektörü:** Tavuk eti, makarna, bisküvi, şekerleme, çikolata, narenciye, bira, süt ve süt ürünleri, et ürünleri, işlenmiş gıda ve alkolsüz içecekler.

● **İmalat sektörü:** Binek araçları, otomobil lastikleri, yan sanayi, bisiklet, motosiklet, beyaz eşya, oyuncaklar.